

การจัดการเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานภายในวัดอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง¹
Strategic management that affects the performance of operations within the
temples Sam Ko District Ang Thong Province.

อนันต์ มีเมตร²

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มี 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในอำเภอสามโก้ จังหวัด 2) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการวัดตามหลักบรรษัทภิบาลของวัดในอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง และ 3) เพื่อศึกษาการจัดการเชิงกลยุทธ์ของวัดในอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสรุปผลการวิจัยไปเป็นเป็นแนวทางในการการบริหารจัดการวัดให้ดียิ่งขึ้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ พระในอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง จำนวน 85 ราย โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่า t-test และค่าความแปรปรวน f-test : Analysis of Variation : Anova ในกรณีที่พบ ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะนำไปเปรียบเทียบเป็นรายคู่โดยวิธีของ Scheffé และโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) เพื่อเป็นการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม และประเมินผลด้วยระบบคอมพิวเตอร์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ ด้านหลักคุณธรรม (ร้อยละ 4.01) หลักความคุ้มค่า (ร้อยละ 3.80) หลักความโปร่งใส (ร้อยละ 3.87) ด้านหลักความรับผิดชอบ (ร้อยละ 3.85) หลักการมีส่วนร่วม (3.76) และหลักนิติธรรม (3.76)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดตามหลักบรรษัทภิบาลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ หมวดความรับผิดชอบต่อคณะกรรมการ (3.87) หมวดการเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส (3.87) หมวดการปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียมกัน (3.63) หมวดบทบาทของผู้มีส่วนได้เสีย (3.61) และหมวดสิทธิของผู้ถือหุ้น (3.53)

ผลการวิเคราะห์การบริหารจัดการวัดที่ดี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (3.84) ด้านสาธารณูปการ (3.78) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (3.69) ด้านการเผยแพร่ (3.61) ด้านการปกครอง (3.61) และด้านการศาสนศึกษา (3.46) ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐาน วัดในอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง มีระดับการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

ผลการทดสอบสมมติฐาน วัดในอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง มีระดับการบริหารจัดการวัดตามหลักบรรษัทภิบาลอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าอิสระเรื่อง การจัดการเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานภายในวัดอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

² นักศึกษาปริญญาโท โครงการทวีปปริญญาโท หลักสูตรทวีปปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผลการทดสอบสมมติฐาน วัดในอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง มีระดับการบริหารจัดการวัดที่ดีอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

Abstract

The purposes of this study were : 1)To study the management of temples according to the principles of good governance of temples in Sampo District, Province 2)To study the management of temples according to the principles of governance of temples in Sampo District. Ang Thong Province and 3)To study the strategic management of temples in Samko District. Ang Thong Province. To bring the data obtained from the research summary To be a guideline for better temple management This research study is a survey research. Phra in Samo District Ang Thong Province, amount 85 people. The instruments used in the study was a questionnaire. The data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, f-test : Analysis of Variation : Anova and Correlation Coefficient

The analysis results of the Management of temples according to good governance principles The overall picture is at a high level. In descending order were the principles of virtue (4.01%), value (3.80%), transparency (3.87%), responsibility (3.85%), participation (3.76) and rule of law (3.76).

The analysis results of the management of the measure according to the principles of good governance overall was at a high level. The following are the Responsibilities of the Board of Directors (3.87), Disclosure and Transparency (3.87), Equitable Treatment of Shareholders (3.63), Role of Stakeholders (3.61) and Rights of Shareholders (3.53)

The analysis results of the Good temple management The overall picture is at a high level. They are listed in the order of welfare (3.84), utilities (3.78), education (3.69), dissemination (3.61), government (3.61) and religious education (3.46), respectively.

Hypothesis test results of the Temple in Samo District Ang Thong Province Have a high level of temple management according to the principles of good governance Which is not in accordance with the assumptions established.

Hypothesis test results of the Temple in Samo District Ang Thong Province There is a high level of measurement management according to corporate governance principles. Which is not in accordance with the assumptions established.

Hypothesis test results of the Temple in Samo District Ang Thong Province Have a very good level of temple management Which is not in accordance with the assumptions established.

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันวัดและคณะสงฆ์ไทย เป็นสถาบันตัวแทนหลักของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศไทย พระภิกษุในพุทธศาสนายังมีบทบาทสำคัญในด้านการเป็นผู้นำทางจิตใจต่อสมาชิกสังคมไทย และบทบาทในการให้ความรู้แก่ประชาชน และยังมีบทบาทสำคัญในด้านสาธารณสุข รวมถึงการเมืองการปกครองของประเทศไทย ต่อมาพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่อย่างกว้างขวางมีจำนวนภิกษุเพิ่มมากขึ้น ขณะที่กับความก้าวหน้าทางศิลปวิทยาการและเทคโนโลยีจากประเทศตะวันตก ได้เข้ามามีบทบาทต่อการดำรงตนของพระภิกษุเพิ่มมากขึ้น แม้ว่า สถาบันวัดและพระสงฆ์จะได้รับการพิจารณาว่าอยู่เหนือความต้องการทางวัตถุทางโลก แต่บริบทของการเมือง เศรษฐกิจสังคม รวมถึงเทคโนโลยีทางการสื่อสารจะเข้ามากระทบต่อวัดและพระสงฆ์อย่างมาก การปกครองคณะสงฆ์และการจัดการวัดจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้มีความสอดคล้องกับการเมืองการปกครอง สังคมเศรษฐกิจปัจจุบัน สภาพการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันนี้มีความเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยส่วนหนึ่ง และอีกส่วนเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ รวมไปถึงกฎหมายของบ้านเมืองที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบุคคลตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

สังคมไทยนั้นวัดถือเป็นหน่วยงานด้านการปกครองอีกหน่วยงานหนึ่ง เป็นหน่วยงานที่ดำเนินกิจการของสงฆ์ และกิจการทางพุทธศาสนาที่สำคัญและเป็นรากฐานอันสำคัญของสงฆ์และพุทธศาสนา เป็นองค์กรหลักในการปกครองคณะสงฆ์ หลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับวัด ตราเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล หรือเป็นบุคคลตามกฎหมายตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ วัดจึงได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่นๆ วัดทั้งหลายย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทกฎหมายดังเช่นบุคคลธรรมดา ไม่สามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง จะต้องต้องมีผู้แทนเพื่อใช้สิทธิและหน้าที่หรือแสดงเจตนา (พระเทพ ปริยัติสุธี, 2546)

การบริหารจัดการวัดนั้น กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายของการบริหารวัด ไว้ว่า การบริหารวัดหมายถึง การปกครอง ควบคุม ดูแล แนะนำ คอยให้คำปรึกษา สั่งสอนภิกษุสงฆ์ สามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัด ให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและอยู่ในศีลธรรมอันดี สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด ให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งพระธรรมกิตติวงศ์ จึงให้นิยามคำว่า การบริหารวัด คือ การจัดการที่เกี่ยวข้องกับงาน เงิน คน วัสดุ แผนงาน เพื่อให้การดำเนินงานภายในวัดเป็นไปอย่างราบรื่นและเกิดประโยชน์แก่สังคม จากบุคคลเป็นผู้สร้างงาน ส่วนในมุมมองของพระเทพปริยัติสุธี นั้นให้นิยาม การบริหารว่าเป็นการดำเนินการบริหารและการปกครอง ภิกษุสงฆ์ สามเณรและศิษย์วัด ให้สอดคล้องกับระบบการพัฒนาวัดที่เอื้อต่อการเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่ชุมชน (กรมการศาสนา, 2542, พระธรรมกิตติวงศ์, 2541, พระเทพปริยัติสุธี, 2540) โดยสรุปได้ว่าการบริหารจัดการวัด หมายถึง การที่เจ้าอาวาสใช้ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการตัดสินใจและใช้ทรัพยากรการบริหารที่มีอยู่เพื่อดำเนินงานตามภารกิจ 6 ประการ คือ การปกครอง การเผยแผ่ศาสนาธรรม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้เป็นไปอย่างราบรื่นเกิดความร่วมมือและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพการจัดการการพัฒนาตามงานคณะสงฆ์

ทั้ง 6 ด้าน เป็นแนวทางการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้กำหนดกรอบในการพัฒนาจำแนกตามด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การปกครอง หมายถึง การดูแล คຸ້ມครอง บริหาร โดยที่หลักการปกครอง เป็นภารกิจที่วัดโดยพระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะปกครอง ดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด หรือในปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าคณะปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ (หน) นอกจากนี้ ยังรวมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ ในการอุปสมบทกุลบุตร การดำเนินการบริหารจัดการด้านการปกครอง มีแนวทางการดำเนินการ ดังแสดงในตารางที่ 1

2. การศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม โดยที่หลักการศาสนศึกษาเป็นภารกิจด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้ง แผนกธรรม-บาลี แผนกสามัญการอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมบาลีสนาทหลวง เป็นเลขานุการสอบธรรม-บาลีสนาทหลวง เป็นผู้อำนวยการหรือเป็นประธานจัดสอบธรรม-บาลีสนาทหลวง และเป็นเจ้าสำนักเรียนในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส นอกจากนี้ ยังรวมถึงการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น มอบทุนการศึกษา แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้ จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม

3. การเผยแผ่ คือ การทำให้ขยายออกไป ขยายกว้างขวางออกไป โดยที่หลักการเผยแผ่ เป็นภารกิจด้านการดำเนินการที่เกี่ยวกับการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธี ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม แล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

4. การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด โดยที่หลักการดำเนินการสาธารณูปการ เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ ภารกิจด้านการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาถาวรวัตถุ หรือสาธารณสมบัติของวัด เช่น การสร้างอุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอธรรม กุฏิ เมารุ การจัดการศาสนสมบัติให้เป็นไปด้วยดี การจัดทำบัญชีเสนาสนะและศาสนสมบัติของวัด

5. การศึกษาสงเคราะห์ คือ การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝนอบรมให้กับประชาชน โดยที่หลักการศึกษสงเคราะห์ เป็นภารกิจด้านการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรมของประเทศ

6. การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือเพื่อประชาชนทั่วไป โดยที่หลักการสาธารณสงเคราะห์ เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ทั้งนี้ โดยมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์และความสุข แก่ประชาชนเป็นสำคัญ ได้แก่ การสงเคราะห์พระภิกษุ

สามเณร และวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน การให้วัดเป็นสถานที่ประกอบการกุศลเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น การสวดศพ การเผาศพ การทำบุญอุทิศ การถวายสังฆทาน เป็นต้น

การให้วัดเป็นสถานที่จัดฝึกอบรมประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคเรื้อรังหรือผู้ป่วย ยากไร้ การจัดให้มีโรงทาน การบริจาคทรัพย์ส่วนตัว หรือชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์จัดสร้างโรงพยาบาล การให้ความรู้ข่าวสารแก่ชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุขมูลฐาน การปกครอง การช่วยเหลือผู้ ประสบ อุทกภัยหรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ การบริหารเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ให้ทันต่อการ เปลี่ยนแปลงของสังคม

ในยุคปัจจุบัน เพราะการทำงานจะประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลวนั้น ก็เพราะนักบริหารมีเทคนิค และวิธีการทำงานไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะการบริหารวัดซึ่งเป็นศาสนสถานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน การ บริหารวัดอย่างเป็นระเบียบจะส่งผลให้ร่มรื่นน่าอยู่ นำเข้าไปประกอบกิจกรรมทางศาสนา รวมทั้งเป็น แบบอย่างแก่ประชาชนที่เข้าไปสัมผัสพบเห็น ดังนั้น การบริหารวัดจึงมีความสำคัญ และการบริหารวัดให้ ประสบความสำเร็จจำเป็นจะต้องมีกลยุทธ์ในการบริหารทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาโดยมี กรอบในการนำเสนอประกอบด้วย แนวทางการบริหารตามหลัก ธรรมาภิบาล การบริหารตามหลักบรรษัทภิ บาล เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

คำถามในการวิจัย

- 1) มีการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในอำเภอสามโก้
- 2) มีการบริหารจัดการวัดตามหลักบรรษัทภิบาลของวัดในอำเภอสามโก้
- 3) วัดในอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง มีการจัดการเชิงกลยุทธ์หรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในอำเภอสามโก้ จังหวัด
- 2) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการวัดตามหลักบรรษัทภิบาลของวัดในอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง
- 3) เพื่อศึกษาการจัดการเชิงกลยุทธ์ของวัดในอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

สมมติฐานการวิจัย

- 1) การบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง
- 2) การบริหารจัดการวัดตามหลักบรรษัทภิบาลของวัดในอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง
- 3) วัดในอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง มีการจัดการเชิงกลยุทธ์
- 4) การบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์กับการจัดการเชิงกลยุทธ์

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎี: ธรรมาภิบาล

สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ ได้จำแนกองค์ประกอบของ ธรรมาภิบาล ไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. **หลักนิติธรรม (Rule of Law)** หมายถึง การมีกฎระเบียบที่เป็นธรรมกับทุกฝ่าย มีการบังคับใช้กันอย่างเสมอภาค และไม่มีการเลือกปฏิบัติแบบสองมาตรฐาน (Double Standard) มีการปฏิบัติเป็นไปตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ไม่แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ เคารพสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมาย

2. **หลักคุณธรรม (Virtue)** หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามในการปฏิบัติหน้าที่ร่วมสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย มีความอดทน และร่วมกันป้องกันการคอร์รัปชันในองค์กร

3. **หลักความโปร่งใส (Transparency)** หมายถึง การบริหารจัดการตรวจสอบได้ เช่น การทำงานที่เปิดเผย การจัดระบบงานที่ชัดเจน มีกระบวนการที่ตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน และมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ถูกต้อง โปร่งใส

4. **หลักการมีส่วนร่วม (Participation)** หมายถึง การกระจายอำนาจในการจัดการการบริหาร และรับฟังความคิดเห็นของบุคลากร การให้คำปรึกษา การร่วมวางแผนการทำงานและร่วมปฏิบัติงาน

5. **หลักความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติหน้าที่ (Accountability)** หมายถึง ความตระหนักในหน้าที่รับผิดชอบ ความสำนึกในความรับผิดชอบ การเอาใจใส่ การกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาการเปิดโอกาสและพร้อมที่จะให้ตรวจสอบประเมินผลที่สะท้อนถึงความรับผิดชอบ และการยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่และจากการดำเนินงาน

6. **หลักความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness)** หมายถึง การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมได้ จำแนกองค์ประกอบของธรรมาภิบาลในสถานศึกษาไว้ประการ ได้แก่

- 1) หลักนิติธรรม
- 2) หลักคุณธรรม
- 3) หลักความโปร่งใส
- 4) หลักการมีส่วนร่วม
- 5) หลักความรับผิดชอบ
- 6) หลักเป้าหมายสอดคล้องต่อสังคม
- 7) หลักความมั่นคง
- 8) หลักความคุ้มค่า

โดยหลักการทั้ง 8 ประการดังกล่าวจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาคือ การมีผู้เรียนที่มีคุณภาพหรือเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

แนวคิดและทฤษฎี: บรรษัทภิบาล

บรรษัทภิบาล Corporate Governance (CG) (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนักงานปลัดกระทรวง, สำนักส่งเสริมประชาสังคมเพื่อการพัฒนา (สปพ.) ม 2551, น.35-41) มาจากคำว่า บริษัท + อภิ (แปลว่า เฉพาะข้างหน้ายิ่ง) + บาล (แปลว่าการปกครอง การรักษา) หมายถึงการกำกับดูแลกิจการให้เจริญรุดหน้าอย่างมีประสิทธิภาพด้วยเงื่อนไขของความถูกต้องโปร่งใส การมีจริยธรรมที่ดีโดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียในกิจการเป็นหลัก

การกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียนปี 2549 ตามที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในฐานะที่เป็นประธานคณะกรรมการสร้างความรู้ความเข้าใจและการประชาสัมพันธ์การดำเนินการเกี่ยวกับบรรษัทภิบาลในประเทศไทยได้ประกาศเผยแพร่ นั้น เป็นการนำข้อพึงปฏิบัติจากหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี 15 ข้อ ที่ได้ประกาศใช้เมื่อเดือนมีนาคม 2545 มาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้เทียบเคียงกับหลักการกำกับดูแลกิจการของ The Organization for Economic Co-Operation and Development (OECD Principles of Corporate Governance ปี 2004) และข้อเสนอแนะของธนาคารโลกจากการเข้าร่วมโครงการ Corporate Governance Reports on the Observance of Standards and Codes (CG-ROSC) โดยปรับให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียนไทยมีอยู่ด้วยกัน 5 หมวด ได้แก่ สิทธิของผู้ถือหุ้น การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียมกัน บทบาทของผู้มีส่วนได้เสีย การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใสและความรับผิดชอบของคณะกรรมการ

หมวดที่ 1 สิทธิของผู้ถือหุ้น

ผู้ถือหุ้นมีสิทธิในความเป็นเจ้าของโดยควบคุมบริษัทผ่านการแต่งตั้งคณะกรรมการให้ทำหน้าที่แทนตน และมีสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของบริษัทบริษัทจึงควรส่งเสริมให้ผู้ถือหุ้นได้ใช้สิทธิของตน

หมวดที่ 2 การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียมกัน ผู้ถือหุ้นทุกราย

ผู้ถือหุ้นที่เป็นผู้บริหารและผู้ถือหุ้นที่ไม่เป็นบริหารรวมทั้งผู้ถือหุ้นต่างชาติ ควรได้รับการปฏิบัติต่อกันโดยเท่าเทียมกันและเป็นธรรมผู้ถือหุ้นส่วนน้อยที่ถูกละเมิดสิทธิควรมีโอกาสได้รับการชดเชย

หมวดที่ 3 บทบาทของผู้มีส่วนได้เสีย

ผู้มีส่วนได้เสียควรได้รับการดูแลจากบริษัทตามสิทธิที่มีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องคณะกรรมการควรพิจารณาให้มีกระบวนการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างบริษัทกับผู้มีส่วนได้เสียในการสร้างความมั่นคง ความมั่นคงทางการเงินและความยั่งยืนของกิจการ

หมวดที่ 4 การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส

คณะกรรมการควรดูแลให้บริษัทเปิดเผยข้อมูลในส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบริษัททั้งข้อมูลทางการเงินและข้อมูลที่มีใช้ข้อมูลทางการเงินอย่างถูกต้อง ครบถ้วนทันเวลา โปร่งใส ผ่านช่องทางที่เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายมีความเท่าเทียมกันและน่าเชื่อถือ

หมวดที่ 5 ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ

คณะกรรมการมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลกิจการเพื่อประโยชน์สูงสุดของบริษัทคณะกรรมการมีความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติหน้าที่ต่อผู้ถือหุ้นและเป็นอิสระจากฝ่ายจัดการ

บรรษัทภิบาล เป็นกลไกการดำเนินงานในกิจการที่เกี่ยวกับกระบวนการภายนอกที่จัดให้มีขึ้นภายใต้จุดมุ่งหมายที่ต้องการสร้างประโยชน์แก่กิจการและส่วนรวมโดยไม่เบียดเบียนกัน การสงเคราะห์ช่วยเหลือส่วนรวมตามกำลังและความสามารถของกิจการอันจะนำไปสู่ความยั่งยืนของกิจการระยะยาว ซึ่งเป็นหลักการความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ (Corporate Social Responsibility) หรือ (CSR) นั่นเอง

แนวคิดและทฤษฎี: รูปแบบการบริหารจัดการวัดในทางพระพุทธศาสนา

การบริหารจัดการวัดเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของผู้นำที่มีต่อการประกาศพระพุทธศาสนา ผู้เขียนจะได้นำเสนอในรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการวัดโดยสังเขป ดังนี้

1.การบริหารจัดการวัดกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

การบริหารวัดในปัจจุบันจึงได้เปลี่ยนรูปแบบ ระบบ วิธีการ การสร้างระบบให้เหมาะสมกับ ผู้อยู่อาศัยในวัดนั้นๆ และสังคมโดยรอบ เพื่อให้การบริหารการปกครอง การดูแลรักษาหมู่คณะ และการดำเนินงานหรือการจัดการ กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะหรือองค์กรต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบาย และวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นๆ ด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

2. ปัจจัยและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัด

- 1) ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุสามเณรที่อยู่อาศัยในวัดหรือชุมชนเดียวกันนั้น
- 2) ศาสนธรรม ได้แก่ หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่จะต้องยึดเป็นหลัก เสมอในการบริหารจัดการงานวัดนั้น ๆ จะละเลยเสียไม่ได้ ซึ่งประกอบด้วยพระธรรมและพระวินัย
- 3) ศาสนสถาน ได้แก่ ศาสนวัตถุหรือศาสนสมบัติ ได้แก่ วัด และทรัพย์สินต่างๆ ทั้งที่เป็นสังฆารัมทรัพย์ และอสังฆารัมทรัพย์
- 4) ศาสนพิธี ได้แก่ กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาและชุมชน อันจัดเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับสังคมทั่วไป

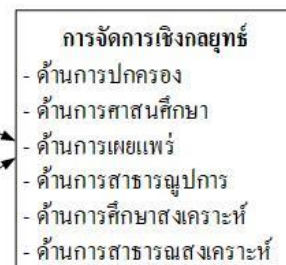
3. แนวทางการปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการวัดที่ดี

วัดถือเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสืบทอด พระพุทธศาสนาเสมอมา จึงถือได้ว่าวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยทั้งอดีตและเจ้าอาวาสมีหน้าที่ทำนุบำรุงรักษา วัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้ เป็นไปด้วยดี (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554)

แนวทางการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้กำหนดกรอบในการพัฒนาจำแนกตามด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

3.1. การปกครอง หมายถึง การดูแล ค้ำครอง บริหาร โดยที่หลักการปกครอง เป็นภารกิจที่วัดโดยพระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะปกครอง ดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด

แนวทางการบริหารจัดการวัดที่ได้นำเสนอมาข้างต้นเป็นไปตามกรอบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ อย่างไรก็ตามวัดแต่ละวัดย่อมมีข้อจำกัดในด้านของทรัพยากรต่างๆ ผู้นำควรประเมินความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและจัดกิจกรรมตามกำลังความสามารถของทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงเป้าหมายเดียวกัน คือเพื่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาและเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานภายในวัดอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ โดยคำนวณหากลุ่มตัวอย่าง (Sample) พระสงฆ์ สามเณร อยู่ในเขตปกครองของคณะสงฆ์อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ตามสูตรหาขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane (1970) ได้แก่ พระสงฆ์ สามเณร อยู่ในเขตปกครองของคณะสงฆ์อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง โดยในปัจจุบัน พ.ศ. 2564 เขตปกครองของคณะสงฆ์อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง มีพระสงฆ์ 79 รูป สามเณร 26 รูป รวมทั้งสิ้น 105 รูป กำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 จึงกำหนดกลุ่มประชากรเพื่อทำการวิจัยในจำนวน 85 ราย

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 การบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล

พบว่าการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ ด้านหลักคุณธรรม (ร้อยละ 4.01) หลักความคุ้มค่า (ร้อยละ 3.80) หลักความโปร่งใส (ร้อยละ 3.87) ด้านหลักความรับผิดชอบ (ร้อยละ 3.85) หลักการมีส่วนร่วม (3.76) และหลักนิติธรรม (3.76)

ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการวัดตามหลักบรรษัทภิบาล

พบว่าการบริหารจัดการวัดตามหลักบรรษัทภิบาลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ หมวดความรับผิดชอบต่อของคณะกรรมการ (3.87) หมวดการเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส (3.87) หมวดการปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียมกัน (3.63) หมวดบทบาทของผู้มีส่วนได้เสีย (3.61) และหมวดสิทธิของผู้ถือหุ้น (3.53)

ส่วนที่ 3 การบริหารจัดการวัดที่ดี

พบว่าการบริหารจัดการวัดที่ดี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (3.84) ด้านสาธารณูปการ (3.78) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (3.69) ด้านการเผยแพร่ (3.61) ด้านการปกครอง (3.61) และด้านการศาสนศึกษา (3.46) ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 การทดสอบสมมติฐาน

วัดในอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง มีระดับการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

วัดในอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง มีระดับการบริหารจัดการวัดตามหลักบรรษัทภิบาลอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

วัดในอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง มีระดับการบริหารจัดการวัดที่ดีอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

การบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลและบรรษัทภิบาลมีความสัมพันธ์กับการจัดการเชิงกลยุทธ์

ข้อเสนอแนะและการดำเนินการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรส่งเสริมพัฒนาความรู้ความเข้าใจให้พระภิกษุในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเข้าใจและถูกต้อง
2. บทบาทที่ดีของพระสงฆ์ เณร และสมาชิกภายในวัดนั้นจะส่งผลให้องค์กร นั้น ๆ ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน
- 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป การศึกษาวิจัยครั้งนี้ การจัดการ เชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานภายในวัดอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ควรศึกษาในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกัน ซึ่งการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาโดยพิจารณาจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงทุกมิติและได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด จะทำให้ได้ผลวิจัยที่ชัดเจนมากขึ้น

บรรณานุกรม

“พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546” (2546, 9 ตุลาคม).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 120 ตอนที่ 100 ก. หน้า 1 - 16.

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540” (2540, 11 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114

ตอนที่ 55 ก. หน้า 1 - 33.

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ การจัดการเชิงกลยุทธ์ กรุงเทพมหานคร ซีเอ็ดยูเคชั่น 2552